

УДК 338:69.003

Коваленко-Марченкова Є.В.*аспірант кафедри обліку,
економіки і управління персоналом підприємства
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОТЕНЦІАЛУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Стаття присвячена розробці підходу до оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу будівельної галузі. Підхід базується на побудові радару чутливості формування та використання потенціалу за складовими до впливу зовнішніх факторів. Він дозволяє встановити черговість розробки заходів забезпечення конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі.

Ключові слова: конкурентоспроможність потенціалу галузі, фактори конкурентоспроможності потенціалу, вплив факторів, формування потенціалу, використання потенціалу, будівельна галузь.

Коваленко-Марченкова Е.В. ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПОТЕНЦИАЛА СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ

Статья посвящена разработке подхода к оценке влияния факторов на конкурентоспособность потенциала строительной отрасли. Подход базируется на построении радара чувствительности формирования и использования потенциала по составляющим к влиянию внешних факторов. Он позволяет установить очередность разработки средств обеспечения конкурентоспособности потенциала строительной отрасли.

Ключевые слова: конкурентоспособность потенциала отрасли, факторы конкурентоспособности потенциала, влияние факторов, формирование потенциала, использование потенциала, строительная отрасль.

Kovalenko-Marchenkova Ye.V. APPROACH TO ESTIMATION OF FACTORS INFLUENCE ON COMPETITIVENESS OF THE CONSTRUCTION BRANCH POTENTIAL

The article is devoted to development of approach to estimation of factors influence on competitiveness of the construction branch potential. The approach is based on building the radar of sensitivity of potential forming and usage on components to the influence of external factors. It allows to prioritize the development of maintenance tools for competitiveness of construction branch potential.

Keywords: competitiveness of branch potential, factors of competitiveness of potential, influence of factors, formation of potential, using of potential, construction branch.

Постановка проблеми. Оцінка факторів конкурентоспроможності потенціалу є необхідним інструментом забезпечення конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі [4, с. 206-210]. Підхід до оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу дозволяє визначити необхідні параметри процесу забезпечення конкурентоспроможності та його кількісні характеристики [6, с. 82-84]. На основі результатів застосування підходу до оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу будівельної галузі може бути сформована система забезпечення конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності галузі досліджували багато вчених, серед них О. Транченко, Т. Борисова [1, с. 54-60; 10, с. 7-10]. У роботах П. Гончарук, О. Тимошенко, І. Почтарук та К. Коцюбівської досліджувались підходи до оцінки конкурентоспроможності потенціалу [3, с. 82-85; 8, с. 41-45; 9, с. 230-235]. Н. Касьянова, Д. Солоха, та О. Белякова вивчали оцінку потенціалу, його формування і використання [5, с. 148-195]. Але недослідженим залишається питання розробки підходу до оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу будівельної галузі.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка підходу до оцінки впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка впливу факторів на конкурентоспроможність потенціалу будівельної галузі розпочинається з встановлення складової, що чинить найбільший вплив на зміну узагальнюючого індикатора формування потенціалу будівельної галузі. З цією метою пропонуємо визначити зміну індикаторів формування потенціалу будівельної галузі за складовими та узагальнюючого індика-

тору формування потенціалу будівельної галузі [2]. У 2005 році індикатори формування потенціалу будівельної галузі за природно-ресурсною та інтелектуальною складовою знижувались (на 0,021 та 0,001 бали), тоді як індикатори за інвестиційною, науково-технічною та інфраструктурною складовою зростали. Найбільшим було зростання індикатора формування потенціалу будівельної галузі за науково-технічною складовою, яке склало 0,245 бали. У 2006 році зростання відбулося по всіх індикаторах формування потенціалу будівельної галузі. Найменшим було зростання індикатора формування потенціалу по науково-технічній складовій (на 0,008 бали), а найбільшим – по інтелектуальній складовій. У 2007 році індикатори формування за природно-ресурсною, інвестиційною та інфраструктурною складовою збільшувались (на 0,180 бали, 0,291 та 0,095 бали відповідно). По науково-технічній та інтелектуальній складовій індикатори формування потенціалу у 2007 році зменшувались – на 0,009 бали та 0,231 бали відповідно. У 2008 році знов зростали індикатори формування потенціалу будівельної галузі за всіма складовими. За інфраструктурною складовою зростання індикатора формування було найменшим і склало 0,002 бали, а за природно-ресурсною – найбільшим (0,169 бали). 2009 рік охарактеризувався кризовими процесами в економіці в цілому. Отже саме цього року спостерігалось зниження значень індикаторів формування потенціалу будівельної галузі за всіма складовими. Найсуттєвіше знизилось значення за інвестиційною складовою – на 0,530 бали. У 2010 році ситуація дещо стабілізувалась, що проявилось у збільшенні значень індикаторів формування потенціалу будівельної галузі за природно-ресурсною та інфраструктурною складовими (на 0,067 та 0,016 бали). Однак за іншими складовими зміна індикаторів формування лишалась негативною. У 2011 році знижувалось лише значення

індикатора формування потенціалу будівельної галузі лише по науково-технічній складовій (на 0,010 бали), а у 2012 році – по природно-ресурсній та науково-технічній (на 0,150 та 0,004 бали). У 2013 році ситуація погіршилась, про що свідчить зниження індикаторів формування потенціалу будівельної галузі за трьома складовими з п'яти – за науково-технічною (на 0,012 бали), інтелектуальною (на 0,025 бали) та інфраструктурною (на 0,421 бали). Щодо 2014-2015 років, то впродовж цих років скорочувались значення індикаторів формування потенціалу будівельної галузі за всіма складовими потенціалу будівельного потенціалу без виключення. Найбільше скорочення було характерне для значення індикатора формування потенціалу за науково-технічною складовою (на 0,131 бали). В середньому за 2004-2015 роки індикатори формування потенціалу будівельної галузі за науково-технічною, інтелектуальною та інфраструктурними складовими скорочувались щороку на 0,0325 бали, 0,0287 бали та 0,0132 бали. За іншими складовими середньорічний приріст був позитивним – 0,0076 за природно-ресурсною, 0,0023 – за інвестиційною. Узагальнюючий індикатор формування потенціалу будівельної галузі скорочувався у 2009-2010 роках (на 0,368 та 0,027 бали, відповідно) та у 2013-2015 роках (на 0,061 бали, 0,153 та 0,072 бали). Інші роки досліджуваного періоду характеризувались збільшенням узагальнюючого індикатора формування потенціалу будівельної галузі.

В таблиці 1. наведено базові, фактичні та умовні значення узагальнюючого індикатора формування потенціалу будівельної галузі за останні роки.

Таблиця 1

Дані для факторного аналізу зміни узагальнюючого індикатора формування потенціалу будівельної галузі

Рік	Узагальнюючий індикатор формування потенціалу					Фактичне значення
	Базове значення	Перше умовне	Друге умовне	Третє умовне	Четверте умовне	
2005	0,523	0,5189	0,5287	0,5777	0,5775	0,585
2006	0,585	0,6123	0,6379	0,6395	0,7169	0,725
2007	0,725	0,7608	0,8190	0,8172	0,7710	0,790
2008	0,790	0,8238	0,8503	0,8757	0,9009	0,901
2009	0,901	0,8246	0,7185	0,6501	0,5801	0,533
2010	0,533	0,5467	0,5427	0,5375	0,5031	0,506
2011	0,506	0,5590	0,5633	0,5613	0,5731	0,580
2012	0,580	0,5505	0,5717	0,5709	0,5871	0,668
2013	0,668	0,6898	0,6985	0,6961	0,6911	0,607
2014	0,607	0,5534	0,5266	0,4860	0,4632	0,454
2015	0,454	0,4507	0,4385	0,4123	0,3971	0,381

Примітка: розраховано автором

За результатами факторного аналізу видно, що в середньому на зміну узагальнюючого індикатора формування потенціалу будівельної галузі за досліджуваний період найбільше вплинуло скорочення індикаторів за науково-технічною та інтелектуальною складовими. За рахунок зміни науково-технічної складової узагальнюючий індикатор формування потенціалу будівельної галузі скоротився на 0,0065 бали, а за рахунок інтелектуальної складової – на 0,0057 бали. В середньому за 2005-2014 роки відбувалось зниження на 0,0129 бали.

Для визначення чутливості складових потенціалу будівельної галузі з точки зору його формування

до впливу факторів побудуємо матрицю попарних порівнянь, дані наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Матриця попарних порівнянь за складовими з точки зору формування потенціалу

Номер складової	1	2	3	4	5	Σ
1	1,000	1,161	1,576	1,085	1,243	6,065
2	0,861	1,000	1,357	0,935	1,071	5,224
3	0,635	0,737	1,000	0,689	0,789	3,849
4	0,922	1,070	1,452	1,000	1,145	5,589
5	0,805	0,934	1,268	0,873	1,000	4,879
Сумарно						25,606
Максимальне значення						6,065

Примітка: розраховано автором

За даними матриці визначено коефіцієнти чутливості складових до впливу факторів, наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Визначення коефіцієнтів чутливості складових потенціалу будівельної галузі в процесі його формування

Номер складової	Розрахунок коефіцієнтів чутливості	Коефіцієнт чутливості
1	6,065/6,065	1,000
2	5,224/6,065	0,861
3	3,849/6,065	0,635
4	5,589/6,065	0,922
5	4,879/6,065	0,805

Примітка: розраховано автором

Інтерпретувати коефіцієнт чутливості можна на основі шкали: від 0 до 0,2 – дуже низька чутливість; від 0,2 до 0,4 – низька чутливість; від 0,4 до 0,6 – середня чутливість; від 0,6 до 0,8 – висока чутливість; від 0,8 до 1,0 – дуже висока чутливість [7, с. 109-114]. Як видно з даних таблиці 3, складові потенціалу будівельної галузі потрапляють у інтервали з високою (науково-технічна) та дуже високою (інвестиційна, природно-ресурсна, інтелектуальна, інфраструктурна) чутливістю.

Наочно коефіцієнти чутливості складових з точки зору формування потенціалу будівельної галузі представлені на діаграмі.

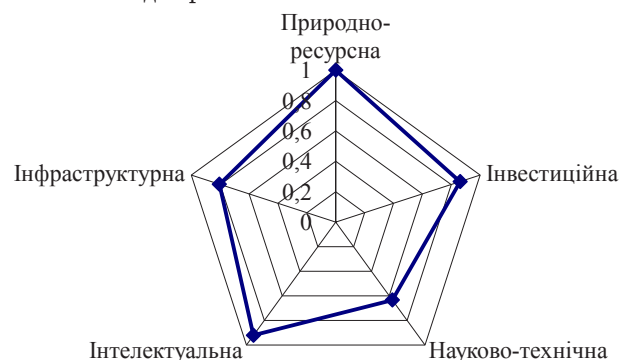

Рис. 1. Радар чутливості складових потенціалу будівельної галузі з точки зору його формування (побудовано автором)

Радар чутливості підтверджує, що розкид значень коефіцієнтів чутливості за складовими в ході формування потенціалу будівельної галузі є незначним.

Виходячи з високого рівня чутливості складових будівельної галузі, розробляти заходи в сфері забезпечення конкурентоспроможності потенціалу в ході його формування слід згідно черговістю за отриманим значенням чутливості.

Розраховуючи зміну індикаторів використання потенціалу будівельної галузі за складовими та узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі [2], можемо зазначити, що у 2005 році індикатори використання потенціалу будівельної галузі скоротились за всіма складовими, окрім інвестиційної та інфраструктурної, по яких індикатор використання збільшився на 0,016 та 0,001 бали. Найбільше скорочення спостерігалось по індикаторах використання потенціалу за науково-технічною та інтелектуальною складовою (на 0,041 та 0,045 бали). У 2006 році індикатор використання потенціалу за природно-ресурсною складовою скоротився на 0,020 бали, а по всіх інших складових – збільшувався. Найсуттєвішим було зростання індикатора використання потенціалу будівельного підприємства за інфраструктурною та інтелектуальною складовою, яке склало 0,048 та 0,045 бали. За науково-технічною складовою зростання було досить значимим і складало 0,035 бали. У 2007 році індикатори використання потенціалу за всіма складовими збільшувались. При цьому найбільше збільшення характерним було для науково-технічної складової потенціалу будівельного підприємства (0,056 бали). Найменшим було зростання індикатора використання потенціалу за природно-ресурсною та інвестиційною складовими (0,009 та 0,004 бали). У 2008 році індикатори використання потенціалу будівельної галузі за всіма складовими знижувались: найбільше за природно-ресурсною та інфраструктурною складовими (на 0,200 бали та 0,167 бали, відповідно). Найменше було зниження по інтелектуальній складовій (на 0,094 бали). У 2009 році ситуація покращилась. Індикатори використання потенціалу будівельної галузі зростали по всіх складових, окрім науково-технічної та інфраструктурної. Індикатор використання потенціалу за науково-технічною складовою у 2009 році знижувався незначною мірою (на 0,003 бали), а за інфраструктурною – на 0,005 бали. У 2010-2012 роки індикатори використання потенціалу будівельної галузі по всіх складових зростали. У 2010 та 2011 році найбільшим було зростання індикатора використання за інвестиційною складовою (0,071 та 0,087 бали), а у 2012 році – за природно-ресурсною складовою (0,149 бали). Найменше збільшився у 2010 та 2012 році індикатор використання за інфраструктурною складовою (на 0,033 бали та 0,047 бали), у 2011 році – за природно-ресурсною складовою (на 0,022 бали). У 2013 році спостерігалось зменшення по індикаторах використання потенціалу за всіма складовими, окрім інфраструктурною. У 2014 році зменшенням характеризувались всі складові. Найбільшим було зниження за інфраструктурною складовою (0,463 бали), найменшим – за науково-технічною (0,359 бали). 2015 рік відзначився зростанням індикаторів використання потенціалу будівельної галузі за всіма складовими. Найбільшим було зростання по науково-технічній складовій (на 0,106 бали), найменшим – по інвестиційній (на 0,063 бали). В середньому за 2004-2015 роки індикатори використання потенціалу будівельної галузі за всіма складовими знижувались. Найменше зниження спостерігалось за науково-технічною складовою (на 0,0137 бали). Найбільше щороку в середньому скорочувались індикатори використання потенціалу за

природно-ресурсною та інфраструктурною складовими (0,0325 та 0,0207 бали). Узагальнюючий індикатор використання потенціалу будівельної галузі скорочувався у 2005 (на 0,015 бали), у 2008 (на 0,141 бали), а також у 2013 та 2014 роках (на 0,062 та 0,410 бали, відповідно). Інші роки досліджуваного періоду характеризувались збільшенням узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі.

В таблиці 4. наведено базові, фактичні та умовні значення узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі за останні роки.

Таблиця 4

Дані для факторного аналізу зміни узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі

Рік	Узагальнюючий індикатор використання потенціалу					
	Базове значення	Перше умовне	Друге умовне	Третє умовне	Четверте умовне	Фактичне значення
2004	-	-	-	-	-	-
2005	0,748	0,7469	0,7501	0,7419	0,7329	0,733
2006	0,733	0,7291	0,7325	0,7395	0,7485	0,758
2007	0,758	0,7598	0,7606	0,7718	0,7760	0,784
2008	0,784	0,7445	0,7203	0,6959	0,6771	0,644
2009	0,644	0,6483	0,6606	0,6600	0,6646	0,664
2010	0,664	0,6692	0,6834	0,6894	0,7006	0,707
2011	0,707	0,7116	0,7291	0,7405	0,7453	0,758
2012	0,758	0,8011	0,8309	0,8637	0,8931	0,902
2013	0,902	0,8771	0,8544	0,8396	0,8256	0,841
2014	0,841	0,7601	0,6727	0,6009	0,5235	0,431
2015	0,431	0,4501	0,4627	0,4839	0,5047	0,525

Примітка: розраховано автором

Таблиця 5

Матриця попарних порівнянь за складовими з точки зору використання потенціалу

Номер складової	1	2	3	4	5	Σ
1	1,000	1,006	1,096	1,130	1,102	5,334
2	0,994	1,000	1,090	1,124	1,096	5,304
3	0,912	0,917	1,000	1,031	1,005	4,865
4	0,885	0,890	0,970	1,000	0,975	4,721
5	0,907	0,913	0,995	1,025	1,000	4,840
Сумарно						25,064
Максимальне значення						5,334

Примітка: розраховано автором

Аналізуючи результати факторного аналізу зміни узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі видно, що в середньому на зміну узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі за досліджуваний період найбільше вплинуло скорочення індикаторів за природно-ресурсною та інфраструктурною складовими. За рахунок зміни природно-ресурсної складової узагальнюючий індикатор використання потенціалу будівельної галузі скоротився на 0,0065 бали, а за рахунок інфраструктурної складової – на 0,0041 бали. В середньому за 2005-2014 роки відбувалось зниження узагальнюючого індикатора використання потенціалу будівельної галузі на 0,0203 бали.

Для визначення чутливості складових потенціалу будівельної галузі з точки зору його використання до впливу факторів побудуємо матрицю попарних порівнянь, наведені в таблиці 5.

За даними матриці визначено коефіцієнти чутливості, які наведені в таблиці 6.

Таблиця 6

Визначення коефіцієнта чутливості складових потенціалу будівельної галузі з точки зору його використання

Номер складової	Розрахунок коефіцієнтів чутливості	Коефіцієнт чутливості
1	5,334/5,334	1,000
2	5,304/5,334	0,994
3	4,865/5,334	0,912
4	4,721/5,334	0,885
5	4,840/5,334	0,907

Примітка: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 6., усі складові потенціалу будівельної галузі попадають у інтервали з дуже високою чутливістю з точки зору їхнього використання [7, с. 109-114].

Наочно коефіцієнти чутливості з точки зору використання потенціалу будівельної галузі представлені на діаграмі.

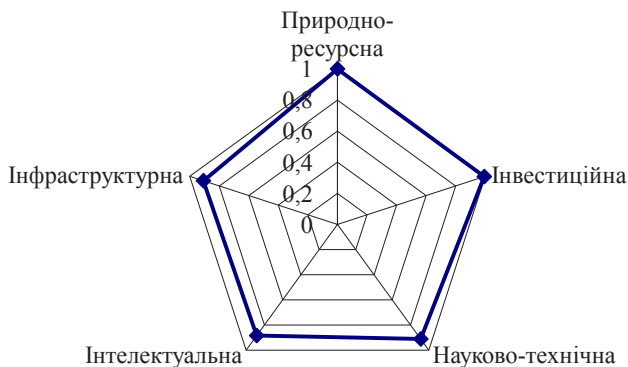

Рис. 2. Радар чутливості складових потенціалу будівельної галузі з точки зору його використання (побудовано автором)

Радар чутливості підтверджує, що розкид значень коефіцієнтів чутливості за складовими в ході використання потенціалу будівельної галузі є незначним.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з дуже високого рівня чутливості складових будівель-

ної галузі, розробляти заходи в сфері забезпечення конкурентоспроможності потенціалу в ході його використання слід згідно черговості за отриманим значенням чутливості. З врахуванням фактичного рівня потенціалу будівельної галузі та чутливості до впливу зовнішніх факторів, подальше дослідження буде спрямовано на встановлення пріоритетності складових для розробки заходів забезпечення конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борисова Т. М. Конкурентоспроможність галузі: детермінанти формування та сучасні методи оцінювання / Т. М. Борисова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 1. – С. 54-60.
2. Верхоглядова Н. І. Оцінка конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі України / Н. І. Верхоглядова, Є. В. Коваленко-Марченкова // Ефективна економіка. – 2017. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5471>
3. Гончарук П.А. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності потенціалу суб'єкта господарювання / П.А. Гончарук // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Випуск 1. – Том 2. – С. 82-85.
4. Ісаєнко Д. Будівельний комплекс України: трансформація в умовах переходу до ринкового господарства / Д.Ісаєнко // Держава і суспільство. – 2010. – № 17. – С. 206-210.
5. Касьянова Н. В. Потенціал підприємства: формування та використання. 2-ге вид. перероб. та доп. [текст]: підручник / Н. В. Касьянова, Д. В. Солоха, В. В. Морєва, О. В. Белякова, О. Б. Балакай – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 248 с.
6. Коваленко-Марченкова Є.В. Класифікація факторів конкурентоспроможності потенціалу галузі / Є. В. Коваленко-Марченкова // Materials of the XIII International scientific and practical Conference «SCIENCE AND CIVILIZATION- 2017», Volume 2: Economic science. Sheffield. Science and education LTD. – P. 82-84.
7. Коваленко-Марченкова Є.В. Методичний інструментарій забезпечення конкурентоспроможності потенціалу будівельної галузі / Є. В. Коваленко-Марченкова // Бізнес інформ. – 2016. – № 12 (467). – С. 109-114.
8. Почтарук І.С. Методичні підходи до оцінки галузевої конкурентоспроможності / І.С. Почтарук // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 7. – С. 41-45. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_7_14.
9. Тимошенко О. В. Підходи до визначення вагових коефіцієнтів інтегральних індексів економічної безпеки національної економіки / О. В. Тимошенко, К. І. Коцюбівська // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 8. – С. 230-235. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_8_47
10. Транченко О. М. Оцінка галузевої конкурентоспроможності (на прикладі агропромислового комплексу) / О. М. Транченко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 9-10(2). – С. 7-10.